

Vår utrikespolitik

Debattens förutsättningar

I alla de stater där ordet är fritt diskuteras i dessa dagar möjligheten av en samverkan till tryggande av världsfreden. Några utformade planer från statsledningarnas sida föreligger inte; Bevins tal likaväl som de amerikanska ledarnas rekommendationer visar att man icke kommit över det stadium som utmärks av allmänna talesätt och provisoriska utkast. Detta stadium är nödvändigt då det gäller ett samarbete mellan demokratiska stater i demokratiska former. Stormakternas ledare vill icke ens ge sig skenet av att vara pådrivare, att genom hets och tvång framkalla en utveckling för vilken tiden inte är mogen. Där har de rätt. Men de har också rätt att vänta sig att de frågor det gäller skall underkastas en öppen realdebatt, icke mörkläggas eller undanskjutas. Den debatten har i Sverige vad det offentliga livet beträffar ännu knappast börjat.

Klart är likväl redan att vi inom de demokratiska riktningar som här ensamt avses är oeniga om de utrikespolitiska medel och metoder som bör anlitas. Lika klart är — och detta är mera väsentligt — att en nära nog allmän enighet råder beträffande målen för vår utrikespolitik och även i fråga om viktiga drag både i den närvarande situationen och i framtidsutsikterna. Det gäller först att söka precisera var denna enighet består.

Först och främst: vi vill ha fred. Den satsen säger nu inte mycket; illa statsledningar och alla folk vill ha fred, så länge de får vad de vill utan krig. På två punkter måste satsen kvalificeras för att få någon rimlig mening. För det första kan vi inte tänkas önska krig på grund av anspråk på yttervärlden av ett eller annat slag: vi åtrår inga

irredenta, inga förlorade provinser, vi har ingen tanke på att med våld utbreda våra idéer eller vår nationella egenart — den svenska självkänslan är inte obetydlig, men den saknar aggressiva tendenser och kan snarast kännetecknas som en tro på att "vara sig själv nog". För det andra har det svenska folket, man må glädjas över det eller beklaga det, ingen benägenhet att gå till strid för de värden det sätter högt, såvida inte själva Sverige är hotat. Korsstågstanke är oss helt främmande. Må världen gå under, blott Sverige får vara i fred, så resonerar eller rättare oklart känner med all säkerhet det stora flertalet. Det är detta förhållande som utrikesledningen och partierna räknar med då de med några ord om neutralitetens värde vädjar till nationen. Den uppfattningen — för övrigt gemensam för de flesta mindre folk — skall här ej ifrågasättas eller angräpas. Den bildar, liksom andra förutsättningar, en utgångspunkt för försöket till ställningstagande.

Vi vill emellertid inte ha fred till varje pris. Den allmänna anslutningen till en positiv linje i försvarsfrågan är här det bästa beviset. Var gränsen går är svårt att klagöra. Det talas om värnandet av Sveriges frihet, men såtillvida är den satsen oklar som alla stater, icke minst småstaterna, är tvungna till hänsynstagande och eftergifter — den oro som lyser igenom varje officiellt anförande är det säkraste tecknet på att man icke känner sig helt fri. Så mycket kan väl dock påstås som att svenskarna hellre slåss än låter landet eller någon del därav erövrats av en främmande makt och att de med en sådan erövring likställer ett inflytande som gör Sverige till en drabantstat eller till en halvt ofri stat — till ett Bulgarien, ett Polen eller ett Finland. Att många med järnmod kan tänka sig ett beroende som för andra ter sig outhärdligt är dock sannolikt; det framgick av uttalanden från demokratiskt håll under nazismens glansperiod.

En annan förutsättning för debatten, som under senaste tid blivit mera medveten och betonad än tidigare, är att Sverige nära hör samman med de stater som söker att begränsa den ryska expansionen. Det har här talats om ett ställningstagande för demokrati mot diktatur, men denna tankegång endast snuddar vid den centrala frågeställningen. För en fråga om statsformer kan vi icke ta utrikespolitisk ståndpunkt, även om sammanhanget mellan demokrati och samförståndsvilja respektive diktatur och erövrings-

lust i närvarande läge och över nuvud under de senaste årtionden är uppenbart. Icke heller är det i grunden en ideologisk skillnad som är avgörande. Detta uttrycksätt används gärna av dem som vill förminska eller suddas ut den egentliga motsättningen, och intet är naturligare, ty ordet ideologi för tanken på teoretiska meningsskilljaktigheter och åskådningar. Skillnaden mellan aggression, grymhet och förakt för människovärdet å ena sidan, humanitet och tolerans å den andra är icke i någon egentlig mening en skillnad mellan ideologier; så långt har vi inte kommit i slapp negativism att det ordet passar för även de djupaste mänskliga värderingar. Vad som för oss framstår som det viktiga är att den ena parten i hägnen av idéer som sedan länge förvandlats blott till redskap för de härskande vill erövra, förtrycka och likrikta, medan den andra bjuder motstånd i den nationella och individuella frihetens intresse. Att här tala om ideologi är ett försök att gå utanför.

Därmed följer att klockan klämtar för oss, inte bara i den meningen att den demokratiska humanismen i världen utanför står på spel, utan i den meningen att Sveriges frihet och friheten i Sverige är i fara. En av Sovjet behärskad värld bjuder icke frihet för någon stat eller inom någon stat. Den blir en värld av samma art som nazismen syftade till, en despotins och mörkrets värld, i vilken Sverige, sådant vi nu fattar det, inte kommer att existera; jorden kommer att finnas kvar, men människorna blir slavar, och de tankar och känslor utan vilka Sverige blott är en geografisk beteckning kommer att förföljas som irrläror. Det är Sveriges och svenskarnas frihet det gäller — i ordets mest egentliga mening.

Den tredje förutsättningen för debatten är att Sveriges öde icke blott är direkt beroende av världens, utan att en överväldigande sannolikhet

talat för att vi blir indragna i en eventuell kraftmätning om detta öde. "I ett kommande krig blir Sverige utan allt tvivel tvunget att välja sida", skriver Aftontidningen, trots sin sympati för den rena neutralitetslinjen, och på den punkten torde tidningen vara representativ. Lika allmän bland demokrater är uppfattningen att Sverige, om det tvingas att välja sida, blott kan välja en sida, detta därför att endast denna sidas seger medför frihet och trygghet för framtiden. Anser någon — utanför kommunistkretsen — att Sverige kan tänkas strida på Rysslands sida för att besegra de fria staterna i väster och därmed bereda vägen för sin egen undergång? Den tanken är lika orimlig som att vi år 1940 skulle ha ställt oss på Tysklands sida mot England och Norge.

Den sista centrala förutsättningen för diskussionen är att Sverige vid ett angrepp måste räkna på hjälp utifrån. Därom är alla ense; från militärt håll har gång efter annan understrukits att varje försvarssystem måste bygga på den synpunkten, och saken är för övrigt så självfallen att den kan inses utan stöd av expertis. Lika självklart är att möjligheten att undgå ockupation eller erövring i hög grad är beroende av hur snabbt och effektivt den hjälpen lämnas. Med nutidens vapen kan i än högre grad än under det senaste världskriget en tidsskillnad på några veckor eller till och med dagar betyda allt.

De förutsättningar som här angivits och som efter allt att döma godtas av det stora flertalet pekar på en allvarlig och positiv prövning av möjligheterna till en samverkan mellan de hotade staterna. Försök görs emellertid att avklippa diskussionen genom att helt enkelt beteckna samverkan som en krigsfara. Det kan därför icke nog starkt understrykas att målet är att säkra freden. Detta mål vinnas inte genom deklamationer mot krig, utan genom försök att bedöma och bemästra krigsfaran. Det är just inför det ohyggliga perspektivet av ett krig, och ett krig som Sverige mot sin vilja blir indraget i, som planen på samverkan skall prövas som en väg till fred. Vårt försvar motiveras av risken för krig, men vi hoppas alla att det skall hjälpa oss att undgå krig; på alldeles samma sätt förhåller det sig med samverkan mellan stater inför krigsrisk. Ty freden är alltid beroende av att de stater som är irriterade på utvidgning och erövring inte anser det lönt att använda kriget som medel — därför att de stater som inte begär nytt land eller nya underlydande, de i reell mening fredsälskande staterna, kan bjuda ett överlägset motstånd.

D·N

16/2 1948

Vår utrikespolitik

Vägen till fred

Inom de demokratiska partierna torde det stora flertalet vara ense om följande förutsättningar för vår utrikespolitik: att vi vill försvara vårt oberoende, att detta oberoende förloras om det kommunistiska Ryssland blir den dominerande makten i världen, att utsikterna att stå utanför vid en kraftmätning mellan stormakterna är ytterligt obetydliga och att vi vid ett val i en tvångssituation måste välja västmakternas sida samt slutligen att möjligheten att försvara Sverige vid ett angrepp är beroende på snabb och effektiv hjälp utifrån. Från dessa utgångspunkter ter det sig naturligt att inta en positiv hållning till tanken på en samverkan mellan de stater som står varandra nära, detta för att skapa en fredsfront, tillräckligt stark för att avskräcka från varje aggression och därmed också för att trygga vår egen fred och vårt eget oberoende. Varför drar man inte den slutsatsen? Varför anbefalls tvärtom en ovillkorlig neutralitet, eller rättare en vägran att ta ställning under fred, som den tryggare utrikespolitiska linjen?

Till stor del är det här snarare fråga om ett psykologiskt än ett logiskt problem. Sverige har lyckats stå utanför två världskrig, och en nästan vidskeplig tro på att det skall lyckas även en tredje gång gör sig, trots alla sakska, gällande, särskilt bland människor med ringa insikt och intresse. Politikerna, som är mera medvetna om faran, fruktar att

utmana dessa föreställningar och faller tillbaka på neutralitetsprincipen såsom ett traditionellt och ofarligt slagord. Varje parti hyser räddhåga för att genom realistisk debatt och nya förslag försättas i ett taktiskt ogynnsamt läge; beskyllningar för aktivism eller krigiskhet kan, hur totalt ogrundade de än är, betyda förlorade röster vid valen, och det är därför säkrare att hålla sig till de inrikespolitiska tvisterna än att tala öppet i den fråga inför vilken alla dessa tvister ter sig obetydliga. Man nöjer sig med att hänvisa till folkmeningen, väl vetande att denna i frågor som dessa är på en gång oklar, föränderlig och färgad av önsketänkande och att det är ledarnas plikt att upplysa och fatta ståndpunkt, inte att begagna folket som ursäkt för tystnad och slagord.

Det oftast framförda argumentet mot en samverkan är att denna skulle skärpa motsättningarna och därför måhända rent av öka den krigsrisk som syftet är att undanröja. Att här göra någon absolut säker förutsägelse är naturligtvis inte möjligt. Men väsentligen synes argumentet bygga på en felaktig konklusion, nämligen att den hetsiga kritik av alla planer på samverkan i väster som kommer från den ryska statsledningen innebär att en sådan samverkan, därest den organiserades, skulle skärpa det ryska hotet. En slutsats av helt motsatt art synes vara den naturliga. Ryssland angriper de förslag och planer som framställs därför att de är ägnade att hindra den ryska expansionen. Blir förslagen omsatta i handling, leder de till trygghet för de medverkande på grund av att den överlägsenhet som uppstår gör ryska erövringsaktioner utsiktslösa. Den irriterade tonen i Moskva är ett skäl att anta att Bevin och hans meningsfränder handlar i världsfredens intresse — inte tvärtom. Kommer väl en samverkan till stånd, kan man räkna med att förbindelserna mellan väster och öster så småningom förbättras, därför att Ryssland i sådant fall måste ge upp sin erövringspolitik och eftersträva en verklig uppgörelse på lång sikt. Att västerns ledare skulle fantisera om möjligheten att i sin tur ta till offensiven mot Ryssland är, både med tanke på ledarnas och folkens mentalitet, så orimlig att den knappast kan framföras i god tro.